

3. Уткин В.В. Налоговая проверка как форма налогового контроля // Актуальные проблемы финансового права: Сборник науч. ст., посвящ. 75-летию доктора юридических наук, профессора РАН ВШ Н. И. Химичевой / Под ред. Е. В. Покачаловой. Саратов, 2003. 4. Кучеров И. И., Судаков О. Ю., Орешкин И. А. Налоговый контроль и ответственность за нарушения законодательства о налогах и сборах / Под ред. И. И. Кучерова. М., 2001. 5. Басов С. В. Налоговый контроль за поступлением в бюджет налога на добавленную стоимость: Дисс. ... канд. экон. наук. М., 2003. 6. Савченко Л. А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні: Монографія. Ірпінь, 2001. 7. Про державну податкову службу України: Закон України // Голос України. 1994. № 26. 8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення правового захисту громадян та запровадження механізмів реалізації конституційних прав громадян на підприємницьку діяльність, особисту недоторканність, безпеку, повагу до гідності особи, правову допомогу, захист): Закон України // Урядовий кур'єр. 2005. № 29. 9. Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності: Указ Президента України від 23.07.1998 № 17/98 // Урядовий кур'єр. 1998. № 143. 10. Про порядок координації проведення планових виїзних перевірок фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності контролюючими органами: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.01.1999 № 112 // Офіційний вісник України. 1999. № 5. Ст. 168. 11. Мороз Є. С. Податкові перевірки: поняття та особливості правового регулювання // Зб. наук. праць Національного університету державної податкової служби України. Вип. 1(28). Ірпінь, 2005. 12. Дудник Л. М. Фіктивні підприємства в кримінальних схемах тіньової економіки. Актуальні проблеми політики // Наук.-практ. семінар Тіньова економіка в інфраструктурі організованої злочинності (вересень, 2004 р.): Зб. наук. праць Одеського інституту правових наук. Вип. 26. Одеса, 2005.

Надійшла до редколегії 19.04.07

А. І. Яковлев, І. В. Дунаєв

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Людський капітал і його розвиток є однією із сфер, яка впливає практично на всі аспекти життя країни, що, з одного боку, формує передумови для включення його у пріоритети діяльності уряду, з іншого – створює певні перешкоди як на рівні, власне, чіткого розуміння цих процесів, так і на рівні балансування між відверто соціально-орієнтованою економікою і так званим «економічним проривом». Державна політика щодо розвитку людського капіталу (далі – РЛК) має бути тісно інтегрована у загальні цілі в багатьох інших сферах, таких як підвищення національної конкурентноздатності, розвиток освіти, формування національних ринків інноваційної продукції, підвищення якості життя громадян тощо.

Проте, проголошення пріоритетності політики розвитку людського капіталу для діяльності уряду, розробка та прийняття державних цільових програм не приведуть до бажаного результату, якщо не вдасться врахувати і проаналізувати ефективність такої політики стосовно основних факторів і складових розвитку людського капіталу на макрорівні.

Зараз існують численні міжнародні порівняльні дослідження, у першу чергу індекси, що розроблені як авторитетними міжнародними організаціями (Світовий Банк, ОЕСР, ПРООН, Всесвітній

економічний форум, Інститут розвитку менеджменту), так і рядом національних інституцій (з Росії, США, Канади). Вони, описуючи ті чи інші аспекти розвитку людського потенціалу, національної конкурентноздатності, якості регулювання економіки, інформаційного суспільства та економіки знань, звертаються у своїх окремих показниках до оцінки ефективності державного управління (регулювання) соціальною та науково-технічною сферами. Основними сферами, які характеризуються цими показниками, є: бюджетне забезпечення процесів розвитку, розмір ВВП на душу населення; інституційна структура і стимулювання розвитку інфраструктури; досконалість законодавства.

Тобто, результативність дій органів державної влади оцінюється за рівнем досягнення ними завдань національних стратегій, програм та нормативних актів. Аналіз наукової літератури показує відсутність чіткої загальноприйнятої системи показників та критеріїв, а також чіткої методики зовнішньої оцінки державного регулювання розвитку об'єктів соціального управління, зокрема, розвитку людського капіталу.

Отже, метою даної роботи є вдосконалення методичного забезпечення оцінки результативності державного регулювання розвитку людського капіталу. Дану мету підкріплює і прийнята в бізнесі теза, що «не можна виправити те, що не можна виміряти» [1]. Сутність кількісної оцінки результативності державного регулювання полягає в аналізі за певною методикою чи показниками, які характеризують результат щодо надання групи послуг чи отримання бажаного соціально-економічного ефекту, і завжди є важливим елементом удосконалення механізмів державного регулювання, зокрема щодо розвитку людського капіталу. На наш погляд, РЛК – це система принципів, методів, засобів, заходів і підходів, за допомогою яких органи державної влади досягають визначеної мети та розв'язання протиріч у сфері розвитку людського капіталу.

Залежно від специфіки державного управління в окремих галузях економіки, результативність такої діяльності може визначатися через групи кількісних і якісних показників оцінки процесу (процедури), досягнення певних якісних результатів, а також через показники продуктивності і собівартості бюджетних послуг. Повний набір показників чи індикаторів, пов'язаних з ефективністю державного регулювання, може бути гарною основою для узгодження усіх дій відповідальних органів влади, наприклад, уряду, з їхніми цілями. За рахунок аналізу даних процесів можна оцінювати і змінювати показники, щоб досягати поставлених цілей.

Існує декілька суттєвих показників, доволі поширених у світовій практиці незалежної оцінки державного управління, які не засновані на офіційних даних Держкомстату, а спираються на екс-

пертні оцінки і вимагають спеціального внутрішнього управлінського обліку. Збір первинних даних і методика розрахунку показників результативності повинні забезпечувати високу надійність фактичних показників, гарантуючи їхню достовірність та верифікацію.

Оцінка результативності діяльності вимагає постійної методичної роботи зі зміни відповідних показників і визначення їхніх контрольних значень. Такі функції можуть бути покладені на спеціальний орган (наприклад, спеціальний комітет). Якщо висновок про результативність угод із бюджетними організаціями покладено на вищестояще відомство, яке виконує функції власника, то висновок про результативність угоди із посадовими особами, відповідальними за укрупнений розподіл витрат, може бути покладено на спеціальний орган.

Набір запропонованих нами аналітичних показників, так званих «індикаторів дії», включає дві категорії показників: індикатори динаміки розвитку та індикатори ефективності розвитку.

Селекція даних індикаторів була проведена на підставі узагальнення світового досвіду (ОЕСР [2], Світовий банк [3], Європейський Центробанк [4], ВЕФ [5], Інститут розвитку менеджменту [6], UNCTAD [7], громадська організація «Рада конкурентноздатності України» [8]), оцінки науково-технічної діяльності і конкурентоспроможності, монографічного методу вивчення методичних матеріалів ПРООН щодо управління людським розвитком для урядів Білорусії, Таджикистану і Киргизстану і дозволила виокремити 28 показників. Вони класифіковані за групами: індикатори оцінки первинної ефективності¹ (окремі макроекономічні і демографічні показники), індикатори оцінки освітнього потенціалу, індикатори оцінки науково-технічного потенціалу, індикатори оцінки результативності державного регулювання.

Очевидно, що значення кожної групи факторів для процесу визначення рівня державного регулювання РЛК будуть різними. З метою визначення коефіцієнтів значущості індикаторів оцінки, тобто відносної важливості окремих ознак в оцінці, нами було проведено окреме експертне опитування². Проаналізувавши існуючі оцінки впливу кожної групи факторів, експертами було встановлено вагові коефіцієнти для усіх груп індикаторів K_{li} (табл. 1).

¹ Авторський переклад від поширеного англ. «Key performance indicators».

² Експертне опитування було проведено у лютому 2007р. До її складу увійшло 20 осіб-експертів (державні службовці IV і вище категорії, науковці зі ступенем доктора наук, провідні фахівці недержавних аналітичних установ м. Харкова та м. Києва), які у своїй професійній діяльності безпосередньо торкаються різних питань державного управління освітою та економікою.

Експертам було запропоновано проранжувати індикатори у межах кожної з чотирьох груп від [1; n], присвоюючи певний ранг тільки одному фактору у даній групі.

Використовуючи ці групи індикаторів як базу для калькуляції¹, визначено коефіцієнти значущості кожної групи факторів (K_{2i}) за кожним індикатором груп (табл. 1 та 2). При цьому загальний рівень державного регулювання умовно прийнятий за одиницю. Ув'язування кількісних (на основі статистики) і якісних (на основі експертних оцінок) показників у єдиний синтетичний індекс можливе за допомогою інтегрального показника.

Таблиця 1

Показники оцінки державного регулювання РЛК:
Індикатори оцінки первинної ефективності
та оцінки освітнього потенціалу

Індикатори динаміки			Індикатори ефективності		
Назва індикатора	Одиниці виміру	Коефіцієнт значущості K_{2i} у групі	Назва індикатора	Одиниці виміру	Коефіцієнт значущості K_{2i} у групі
А) Індикатори оцінки первинної ефективності, $K_{1A}=0,1125$					
Динаміка реального ВВП	%	0,1433	Реальний ВВП на душу населення	долл.США	0,2600
Приріст населення	%	0,1633			
Середня заробітна плата в економіці	долл.США	0,1633	Кількість осіб за межею бідності	% до населення	0,1100
Приватне споживання до ВВП	%	0,1600			
Б) Індикатори оцінки освітнього потенціалу, $K_{1B}=0,2125$					
Державні видатки на освіту	% до ВВП	0,1404	Оцінка відповідності системи освіти потребам конкурентноздатної економіки	експертні оцінки	0,1184
Тривалість навчання	роки	0,1250			

¹ Був використаний спеціальний програмний комплекс від «РосБізнесКонсалтинг» (www.marketing.rbc.ru) для розрахунку коефіцієнтів вагомості у маркетингових дослідженнях у програмному середовищі MS Excel.

Кількість вступників до ВНЗ	осіб	0,1034	Доступність кваліфікованих кадрів і менеджерів недержавному секторі	експертні оцінки	0,0972
Ступінь охоплення середньою освітою	% до кільк. населення	0,1157			
Ступінь охоплення вищою освітою	% до кільк. населення	0,1111	Наявні у населення навички у галузі використання ІКТ	осіб на 1,000 чол.	0,0895
Грамотність серед дорослих	% до насел. у віці 17 років і вище	0,1404			

Якщо зацікавлена в подібному аналізі особа (експерт, оцінювач) дійде висновку, що через систему коефіцієнтів значущості (K_{1i} та K_{2i}) виявився недооціненим або переоціненим окремий фактор (фактори), який має для неї визначальне значення, то у такому разі існує можливість додатково виставити бонусну оцінку зі знаком «+» або «-» до 10 балів.

Виставлені оцінювачем бали помножуються на K_{1i} та K_{2i} , а отримані результати підсумовуються по групах факторів і варіантах. Математично запропоновану методика можна описати наступною формулою:

$$ДР РЛК = \left(\sum A^{K_{2A} + P_A} \right) K_{1A} + \left(\sum B^{K_{2B} + P_B} \right) K_{1B} + \left(\sum B^{K_{2B} + P_B} \right) K_{1B} + \left(\sum \Gamma^{K_{2\Gamma} + P_{\Gamma}} \right) K_{1\Gamma},$$

де: ДР РЛК – оцінка державного регулювання РЛК;

$\sum A$ – сума балів усіх індикаторів оцінки первинної ефективності (група А);

$\sum B$ – сума балів усіх індикаторів оцінки освітнього потенціалу (група В);

$\sum B$ – сума балів усіх індикаторів оцінки науково-технічного потенціалу (група В);

$\sum \Gamma$ – сума балів усіх індикаторів оцінки результативності державного регулювання (група Г);

$K_{2A}, K_{2B}, K_{2B}, K_{2\Gamma}$ – відповідний коефіцієнт значущості окремого індикатора у групі індикаторів А, В, В, Г;

$K_{1A}, K_{1B}, K_{1B}, K_{1Г}$ – відповідний коефіцієнт значущості групи індикаторів А, Б, В, Г;

$P_A, P_B, P_B, P_Г$ – бонусна оцінка в групі індикаторів А, Б, В, Г.

Таблиця 2

Показники оцінки державного регулювання РЛК: Індикатори оцінки науково-технічного потенціалу та оцінки результативності державного регулювання

Індикатори динаміки			Індикатори ефективності		
Назва індикатора	Одиниці виміру	Коефіцієнт значущості K_{2i} у групі	Назва індикатора	Одиниці виміру	Коефіцієнт значущості K_{2i} у групі
В) Індикатори оцінки науково-технічного потенціалу, $K_{1B}=0,1750$					
Державні видатки на наукову і науково-технічну діяльність	% до ВВП	0,1119	Створення нових видів техніки та технологій	шт.	0,0750
Зайняті у науковій і науково-технічній діяльності	осіб до числа зайнятих в економіці	0,1857			
Кількість наукових кадрів у прикладній науці	осіб до числа зайнятих у галузі	0,0976			
Обсяги експорту високотехнол.продукції	% до експорту	0,2429			
Рівень оплати праці в промисловості	% до середнього по економіці	0,1833			
Г) Індикатори оцінки результативності державного регулювання, $K_{1Г}=0,50$					
Пріоритетність державних видатків (у певній галузі)	% до військов. видатків	0,1850	Результативність виконання рішень уряду	експертні оцінки	0,3133
Обсяги бюджетного фінансування державних і державних цільових програм	% від запланованого	0,1617	Рівень законодавчого забезпечення відповідних галузей	експертні оцінки	0,2333
			Якість регуляторної політики	експертні оцінки	0,0167

Таким чином, наведені вище показники можуть забезпечити фактичну основу для визначення: 1) стратегічного зворотного зв'язку, який демонструє особам, які приймають рішення, поточний стан речей у предметній області за декількома основними галузями; 2) діагностичного зворотного зв'язку з різними процесами для управління змінами; 3) тимчасових тенденцій зміни ефективності діяльності органів влади відповідно до контролю показників; 4) зворотного зв'язку між самими методами виміру і вибору контрольованих показників; 5) кількісних вхідних параметрів для методів прогнозування і моделювання для інформаційно-аналітичного супроводу процесів прийняття рішень.

Під час аналізу результативності державного регулювання РЛК може проводитися порівняльний аналіз із іншими країнами чи територіями, середніми по країні показниками. Експерти МБРР рекомендують проводити міжнародні зіставлення, насамперед, у сфері розвитку і фінансування інфраструктури, охорони здоров'я, освіти та деяких інших державних і муніципальних функцій [9]. У нашому випадку застосування цієї методики для міжнародних зіставлень вважається перспективним і знаходиться у полі майбутніх досліджень, оскільки для такого аналізу необхідні достовірні вихідні дані, передусім, експертні оцінки.

Список літератури: 1. Что такое сбалансированная система показателей? / InterSoftLab // http://www.cfin.ru/management/controlling/bsc_short.shtml. 2. OECD Annual Report 2006. // <http://www.oecd.org/dataoecd/37/61/36511265.pdf>. 3. World Development Indicators // <http://devdata.worldbank.org/data-query/>. 4. Afonso A., Schuknecht L., Tanzi V.(2003). Public sector efficiency: An international comparison. / European Central Bank. Working papers series. – Working paper No.242. // www.europa-kommissionen.dk/eu-politik/noegleomraader/euro_m.m./ecb-rapport/. 5. The Global Competitiveness Report 2003-2004. World Economic Forum, Geneva, 2004 // www.weforum.org. 6. The World Competitiveness Yearbook. IMD, 2002 // www.imd.ch/documents/wcc/BookTour.pdf. 7. Доклад о торговле и развитии, 2005 год. - UNCTAD/TDR/2005. // www.unctad.org. 8. Competitiveness Monitor. #1 (2006). // <http://compete.org.ua/images/mc.pdf>. 9. Кодекс лучшей практики в сфере управления региональными финансами (для субъектов Российской Федерации) с пояснениями. Проект МБРР «Техническое содействие реформе бюджетной системы на региональном уровне». Разработка расширенной системы мониторинга региональных финансов RFTAP/QCBS/2.2. // <http://www.gmf.ru/manage/page?tid=764200078>.

Надійшла до редколегії 24.04.07

Г. П. Пожидаев

ПОНЯТТЯ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ: УПРАВЛІНСЬКИЙ ПІДХІД

Вивчення проблеми боротьби з організованою злочинністю зумовлено перш за все тим, що організована злочинність – це найскладніше і найнебезпечніше антисуспільне явище, яке не має